

kere toestand overleven alleen de sterksten.

Het wekt dan ook geen verbazing dat sommige Nederlandse choreografen, die zich het meest nadrukkelijk manifesteerden in de eerste helft van de jaren negentig, noodgedwongen naar het buitenland werden gedreven, op zoek naar erkenning. Sommigen vonden daar wat zij zochten, nota bene voor de officiële Nederlandse danswereld hen erkend had. Angelika Oei en het koppel Maria Voortman/Roberto de Jonge zijn hiervan goede voorbeelden. De eerstgenoemde toerde vijf jaar geleden succesvol door Europa en Amerika met *Oidan Skroeba*. Gedurende die tournee bouwde zij een sterk netwerk op dat haar mogelijk maakte zelfs met succes naar buitenlandse subsidies te dingen. Nu pas, in 1995, ontvangt Oei haar eerste substantiële Nederlandse overheidssubsidie. Voortman en De Jonge werkten allebei bij Jan Fabre en bouwden vandaaruit hun netwerk op. Zij toerden door heel Europa en pas na het winnen van een prijs tijdens het belangrijke choreografie concours in het Franse Bagnolet werden zij in Nederland serieus genomen.

Harijono Roebana, Andrea Leine, Paul Selwyn Norton, Suzy Blok, Chris Steel en anderen als, Karin Post, Itzik Galili en Pieter de Ruiters, zijn samen met Voortman, De Jonge en Oei de huidige choreografen, die de verantwoordelijkheid dragen voor de toekomstige ontwikkeling van de Nederlandse dans. En hun situatie is bepaald niet makkelijk, want, zoals Roebana zich onlangs liet ontvallen '...het tweede circuit is zijn avant-garde positie kwijtgeraakt'. Voor zijn generatie bestaat er geen veilige haven meer.

De nieuwe regeringspolitiek vernauwde niet alleen de subsidiemogelijkheden, onderwijl ook de mogelijkheid om op projectbasis te werken indammend, het probeerde ook de zogenaamd problematische kloof tussen vraag en aanbod, tussen kunst en de markt, op te lossen. Bezettingcijfers zijn belangrijker dan ooit en meer en meer kunstenaars zijn genoodzaakt om een deel van hun budget aan de privé sector te onttrekken. Aangezien van deze sector menselijkerwijs niet verwacht kan worden dat zij meer dan hoogst incidentele en toevallige belangstelling voor de moderne dans heeft, blijft er maar één mogelijkheid over, namelijk naar het buitenland vertrekken, daar tournees organiseren en co-producties op poten zetten.

Het goede nieuws is, dat de overheid nu

beseft dat internationale tournees inderdaad belangrijk zijn. De subsidie-mogelijkheden ter leniging van de buitenlandse reiskosten zijn verruimd en er wordt voorzichtig, en bijvoorbeeld in Amerika met veel succes, geëxperimenteerd met een nieuwe aanpak van de buitenlandse culturele politiek.

59-95:

wat sommige dingen betreft lijkt de cirkel rond te zijn. Terwijl in 1959 het eerste circuit zich vestigde met zijn grote gezelschappen, is er nu, in 1995, een einde gekomen aan de bloei van het tweede circuit. Of is dat een verkeerd perspectief, is er op dit moment iets anders gaande?

Niet alleen de eerste pioniers van de moderne dans kampen met het probleem van de opvolging. Ook de artistieke directies van de grote gezelschappen werden niet op een organische manier van de troon gestoten door een jonge, ambitieuze generatie. Na meer dan twintig jaar is de Tsjechische Jirí Kylián nog altijd artistiek directeur van het Nederlands Dans Theater en toen Rudi van Dantzig Het Nationale Ballet verliet, moest de Canadese Wayne Eagling van ver aangetrokken worden om de leiding over te nemen.

In de jaarlijkse workshops van de grote gezelschappen is nu en dan interessant werk te zien, maar de choreografen hiervan hebben weinig mogelijkheden om zich vervolgens verder te bekwamen. Zij moeten naar het buitenland, of zij moeten de veilige structuur van een groot gezelschap opofferen om in het onzekere, afgekalfde tweede circuit iets voor zichzelf op te bouwen.

Aan de andere kant tonen de grote gezelschappen serieuze belangstelling voor het werk van jongere choreografen die aan de andere kant van de lijn staan. Paul Selwyn Norton en Itzik Galili hebben voor het Holland Festival '94 beiden een choreografie bij Het Nationale Ballet gemaakt, terwijl Voortman en De Jonge, evenals opnieuw Galili, voor het Scapino Ballet choreografeerden.

Evolueert symbiotische vijandschap nu naar een systeem van co-evolutie? Het zou een natuurlijke ontwikkeling zijn en niemand zou er tegen willen protesteren. 'Eigentijds' zijn zou niet langer voorbehouden zijn aan het ene circuit, terwijl het Schone niet langer exclusief tot het domein van het andere beperkt hoeft te blijven.

Hans van Manen slaagde erin beide we-

relden in zijn werk te verenigen. Het is aan een nieuwe generatie om hetzelfde te bereiken, grenzen van de conventies verder te verleggen en eigentijds te zijn met behulp van: de integratie van het niet-schone in de categorie van het schone, de deconstructie van alles en het vrijelijk gebruikmaken van zowel de academische ballettechniek, als de postmoderne technieken en de populaire danstechnieken, zoals break, disco en house.

Het belangrijkste punt echter, is de vraag of dans meer uitdrukt dan alleen dans, een vraag waar Van Manen altijd negatief op heeft geantwoord. Kan de dans überhaupt antwoorden geven op, of op zijn minst vragen opwerpen over de wereld waarin wij leven?

Niet zo lang geleden zag ik een documentaire waarin de toekomst van de westerse cultuur aan de orde werd gesteld. In die film werd een meisje, rijkelijk getatoeëerd en gepierced, gevraagd waarom zij haar lichaam zo toegetakeld had. Haar antwoord was, dat zij alleen door haar lichaam te verminken in staat was er voeling mee te houden.

We leven in een de-materialiserende wereld. Informatie en communicatie, digitaal opgeslagen, transformeren langzaam maar zeker onze realiteit in virtualiteit, onze materiële wereld in een immaterieel domein, dat we onderzoeken met achterlating van de *wet-ware* die we ons lichaam noemen.

In een dergelijke wereld zal dansen essentiëler worden dan ooit, om ons geestelijk gezond te houden.

Dans als kunstvorm, als methode om het gechoreografeerde lichaam tot drager van betekenis te maken, zal in de komende eeuw wellicht belangrijker worden dan in de eeuw die bijna achter ons ligt. Maar dan zal dans meer dan 'alleen dans' tot uitdrukking moeten brengen, de dans zal zin moeten geven.

George Brugmans
i.s.m. Klazien Brummel

Deze tekst werd geschreven als inleiding voor de catalogus van het Festival International de Nouvelle Danse in Montréal (Canada), dat dit jaar in het teken staat van Nederland.